

WOOD

4

sustainability

*p*_{rocessing}

*c*_{onstruction}

*p*_{roduct}

*d*_{esign}

2024

Wood 4 Sustainability

Processing, Construction, Products and Design

2024

Főszerkesztő: Dr. Csiha Csilla

Wood 4 Sustainability

Processing, Construction, Products and Design

2024

SOPRONI EGYETEM KIADÓ

SOPRON, 2024

Közreadó a Soproni Egyetem Faipari Mérnöki és Kreatívipari Kara

Felelős kiadó: Prof. Dr. Fábián Attila

a Soproni Egyetem rektora

Főszerkesztő

Dr. Csiha Csilla Mária

Szerkesztők

Prof. Dr. Kósa Balázs, Prof. Dr. Magoss Endre, Dr. habil. Németh László

Lektorok

Gerencsér Kinga Címzetes Egyetemi Tanár, Szabadhegyi Viktor Címzetes Egyetemi Docens,
Prof. Dr. Alpár Tibor, Prof. Emeritus Tolvaj László, Prof. Dr. Markó Balázs

Technikai szerkesztő

Mucsi Zsuzsanna

ISBN 978-963-334-541-2 (pdf)

DOI: <https://doi.org/10.35511/978-963-334-541-2>

Creative Commons license: BY-NC-SA 4.0 DEED

Nevezd meg! Ne add el! Így add tovább! 4.0 Nemzetközi
Attribution – Non commercial – Share Alike 4.0 International

Tartalom

A klímaváltozás hatása a faipari kutatásokra	11
<i>Magoss Endre, Csiha Csilla</i>	
Faanyagok dinamikus szilárdságvizsgálata	19
<i>Orbán Gábor, Kánnár Antal</i>	
A vastagság figyelembe vétele a mikrohullámú radarral történő sűrűség és nedvességtartalom becslés során	29
<i>Jakócs Mihály, Bejő László</i>	
Szürke nyár (<i>Populus × canescens</i>) fűrészáru szilárdság-becslésének lehetőségei	39
<i>Ács Ruben, Vécs Martin László, Hantos Zoltán</i>	
A klímaváltozás hatása a faanyag mennyiségére és minőségére	51
<i>Sütő Anett Ibolya, Báder Mátyás, Németh Róbert</i>	
Natúr és hőkezelt platán fatestének faanyagvédelmi, tartóssági vizsgálatai I. rész: Egyes fizikai tulajdonságok és változásaik.....	60
<i>Buga-Kovács Luca, Horváth Norbert</i>	
Színreprodukció a csomagolóanyag-nyomtatásban – A flexográfiai és a digitális nyomtatás komparatív vizsgálata	67
<i>Maňúrová Klaudia, Horváth Csaba, Preklet Edina</i>	
2-5 rétegből álló kisméretű rétegelt-ragasztott tölgy fűrészáru hajlítóvizsgálata	79
<i>Báder Mátyás, Fehér Sándor, Horváth Dénes Ákos</i>	
Termo-hidromechanikusan módosított tölgy érettfá nyomóvizsgálatai tulajdonságai különböző nedvességtartalmakon	88
<i>Báder Mátyás, Németh Róbert, Gecseg Péter Pál</i>	
Finite element analysis of furniture structures made from underutilized wood species.....	95
<i>Zsófia Benedek-Csányi, József Garab</i>	

Relationships of Fibers length and Ring Width with Precipitation and Temperature on Wood of <i>Robinia pseudoacacia</i>	104
<i>Fath Alrhman Awad Ahmed Younis, Mátyás Báder, Miklós Bak, Róbert Németh</i>	
Comparison of barks of deciduous and coniferous trees	113
<i>Hiba Khalifa, Róbert Németh</i>	
Ecological and Health Implications of Microplastics in Water: A Short Review	121
<i>Omar Saber Zinad, Csilla Csiha, Dhafer Saber Zinad, Ali Fahem Al-Mamoori</i>	
Cultural Preservation Meets Modern Design: Investigating the Impact of Traditional Woodcarvings on Natural Ventilation in Johor, Malaysia	131
<i>Noor Roziana Binti Abdul Rahim, Kovács Zsolt</i>	
Smart Network: The Role of Meta-Organizational Networks in the Sustainability-Digital Transition	150
<i>Andrea Reményi</i>	
Investigating the stability of wooden lake piles: the influence of dynamic MOE and pile length on buckling behavior	161
<i>Brougui Marwa, Krisztián Andor</i>	
Wood-based composites for 3D printing filaments to use in technical applications....	175
<i>Mihályi Domonkos, Garab József, Alpár Tibor</i>	
Clustering analysis of the nineteen most populous Hungarian cities using Urban Atlas Building Height Data from Copernicus Land Monitoring Service's 10m raster maps	191
<i>Zsolt Tóth</i>	
Az európai LVL gyártás helyzetének áttekintése	200
<i>Horváth Kund</i>	

Hazai faipari kisvállalkozások gyártási és szervezettségi szintjét felmérő hatékonyságnövelő tanácsadó rendszere	206
<i>Suriné Lengyel Veronika, Magoss Endre</i>	
A hajdani MÁV Gyermekotthon (Kőszeg) huszártornyának szerkezeti megerősítése	217
<i>Hantos Zoltán</i>	
Handler Jakab klasszicista lakóépülete a soproni Várkerületen.....	229
<i>Tárkányi Sándor</i>	
Faszerkezetek Egyiptom korai piramisaiban	235
<i>Szabó Péter</i>	
Szemelvények a Sopron, Várkerület 34. számú üzletház építés- és tulajdonlástörténetéből	244
<i>Tárkányi Sándor</i>	
A Roth Gyula Erdészeti Szakközépiskola utcai homlokzatának 2019-2020 közötti helyreállítása.....	249
<i>Tárkányi Sándor</i>	
A Voronoi-szerkezetek bútorigipari felhasználása	254
<i>Boros Eszter</i>	
A tömördi Chernel-kúria bejárati kapujának restaurálása	259
<i>Tárkányi Sándor</i>	
Modularitás és érték	265
<i>Bodorkós Dániel, Zalavári József, Horváth Péter György</i>	
A Zichy-Meskó palota porcelánkabinetjének kétszárnyú ajtói	275
<i>Tárkányi Sándor</i>	

A tömördi Chernel-kúria bejárati kapujának restaurálása

259 / 259-264

Tárkányi Sándor^a

^a Soproni Egyetem Faipari Mérnöki és Kreatívipari Kar, Kreatívipari Intézet, 9400 Sopron, Bajcsy-Zsilinszky u. 4. Email: tarkanyi.sandor@uni-sopron.hu

DOI: <https://doi.org/10.35511/978-963-334-541-2-27>

ABSZTRAKT

A tömördi Chernel-kúria helyén a 18. században egy korábbi kastély állt. Chernel (VII.) György 1809-ben – a régi kastély egy részének megtartásával és kibővítésével – új rezidenciát épített, copf stílusban. A korábban U alakú épület hátsó szárnyait az 1930-as években bontották el. Az államosítást követően községi kultúrházként hasznosították, felújítása 1983-ban kezdődött meg, amikor keramikai alkotóműhelyt és kiállítótermet hoztak létre az épületben. 2017-ben középső párkánya, valamint faragott attikája leomlott. 2019-ben magánkézbe került, majd elindult szakszerű felújítása, melynek részeként eredeti – kívül tölgyfa, belül vörösfenyő – bejárati kapuját restaurátorok bevonásával szakszerűen helyreállították.

Kulcsszavak: Tömörd, Chernel, copf, kúria, kapu, restaurálás, műemlék, Fenntartható városok és közösségek

1. Rövid bevezető a tömördi Chernel-kúria felújításáról

A volt Chernel-kastély (ún. kiskastély) 1958-ban kapott egyedi műemléki védelmet, műemléki törzsszáma 8096 (Ikfalvi D. V., 1990). Az Országos Műemléki Felügyelőség (a továbbiakban: OMF) az akkoriban a Községi Tanács tulajdonában álló kastélyt 1959-ben vizsgálta (OMF Távlati terv, 1959.). Műszaki állapotáról a vizsgálók az alábbiakat állapították meg:

„Elhanyagolt, hornyolt cserép hódfarkú csere cserélendő. Független csatorna pótlás. Fedélszék jav. Födém megerősítése /sík/. Nyílászáró szerkezetek javítása. Kőerkély kőfaragó munkáinak jav.”

A feljegyzés készítésekor az épületben 5 lakás és egy kultúrterem működött. Az OMF felhasználási javaslata az épületre Községi Kultúrház volt.

1962-ben történt meg az épület első műemléki helyreállítása, kultúrház funkcióra (C. Harrach E. – Kiss Gy., 1984.). A korábbi hornyolt cserepet nem cserélték ki hódfarkú cserepre, a bejárati kőerkély kőfaragó munkáit beton öntvényekkel egészítették ki, a fedélszéket javították. A csapos gerendafödém helyett a padlásfödém nagyrészen síkfödémeket készítettek, különböző szerkezettel. A Vas megyei kastélyprogram keretében ezt a kastélyt hasznosították elsőként 1981-

ben (Virág Zs., 2004.). Felújítása 1983-ban kezdődött meg, ennek befejeztével keramikus alkotóműhelyt és kiállítótermet hoztak létre az épületben.

A kastély főhomlokzatának téglából rakott fogazatos párkánya a fölötté lévő, kőből faragott attikával, kettős címerrel együtt 2017 tavaszán leomlott. A korábban tartós bérletbe adott, önkormányzati tulajdonú épületet a tartós bérlet megszűnése után az önkormányzattól egy magánszemély vásárolta meg 2019-ben azzal a szándékkal, hogy teljes felújítása után családjá számára nyári rezidenciát alakítson ki (Tárkányi S., 2019.). Első ütemben a tetőszerkezet felújítása, illetve a tetőhéjazat cseréje, valamint a leszakadt párkány és a fölötté lévő attika helyreállítása történt meg. Ezt követte a kúria főbejárati ajtajának, továbbá egy belső ajtónak a restaurálása. Jelen tanulmányban a főbejárat ajtajának restaurálását ismertetem.

2. A tömördi Chernel-kúria építéstörténetének ismertetése

Tömörd község Vas megye északnyugati részében található, első okleveles említése 1233-ból ismert (C. Harrach E. – Kiss Gy., 1984.). A 16. században a település egy része a kőszegi vár uradalmához tartozott, földesurai a Garai, a Nádasdy és a Széchy családok voltak (Virág Zs., 2004.). A falu másik felét a Tömördy és a Pósa családok birtokolták. A középkori települést a törökök pusztították el, majd a hódoltság elmúltával horvát és német családokkal népesítették be újra a falut. A 17. század vége felé Thököly Imre foglalta el a korábbi tömördi kastélyt és birtokot. A 18. század első negyedében új kastélyt emeltetett Felsőbüki Nagy (I.) Lajos, aki Vas és Sopron vármegyék

táblabírója volt. Az épületet egy 1764-es felmérés 3 traktusosként írta le. Az 1750-es évekbe eladósodott birtokos nemes 1763. november 22-én 100-100 holland arany ellenében Tömördöt Lajos és Dávid fiainak átengedte. A felsőbüki Nagy családtól 1770-ben chernelházi Chernel Jób és Dániel vásárolták meg a kastélyt a hozzátartozó uradalommal együtt 55.000 Ft-ért. Chernel Dániel azonban hamarosan eladta birtokrészét Guáry (I.) Miklósnak, akitől 1774-ben Chernel Jób megvette a kastélyt és a birtok másik felét is.

Chernel Jób halála után fia, (VII.) György lett Tömörd földesura, aki több vármegye táblabírója is volt. Chernel (VII.) György 1809-ben – a régi kastély egy részének megtartásával és kibővítésével – új rezidenciát épített. Ekkor U alakban hátra nyúló szárnyak is tartoztak a kastélyhoz, amelyeket a 19. századi térképek még feltüntettek. Az épület klasszicizáló, későbarokk stílusú főhomlokzatán copf díszítőelemek láthatók. A Chernel család utolsó férfi tagja, Chernel (VIII.) György 1910-ben bekövetkezett halála után vagyona két kiskorú lányára, Erzsébetre és Máriára szállt. A kastély következő tulajdonosa a Jármay familia, majd a Lukáts család volt. 1935-ben Homér Imre tulajdonát képezte a kastély, ő bonttatta le az épület két hátra nyúló, földszintes szárnyát az 1930-as években.

Az egykori Chernel-kastély (ún. kiskastély) mára már téglány alaprajzú, hosszanti oldalain középrizalitos, keletről egyemeletes, míg a kert felől, nyugatról földszintes épület. Utcai homlokzata 3+3+3 tengelyes, egyszerű övparkány osztja, kétrészes párkány zárja, mely a rizalit fölött konzolokkal van kiképezve. Földszintje vízszintes vakolatsávvezetésű, ablakai egyenes záródásúak, tagozott szalagkeretesek. Félköríves, vállköves

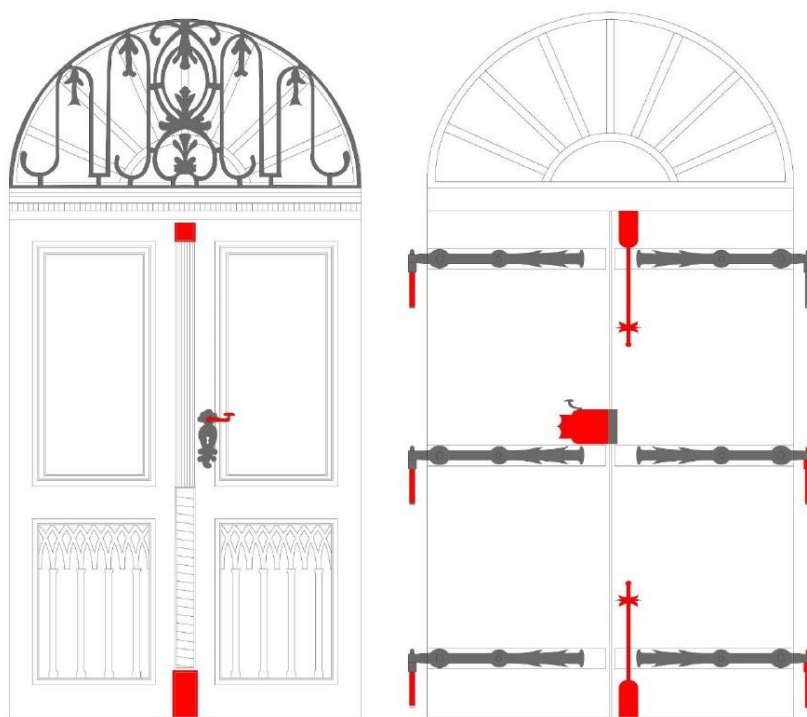
szalagkeretű bejárata előtt két páros toszkán oszloppal alátámasztott erkély, törpepilléres, ballusztos korláttal. Az emeleti ablakok tükrös köténye és szemöldöke egy keretbe foglalt, a szélső ablakokon a szemöldök szalagmintás kialakítású, a rizaliton sugaras-lunetta díszes.

A főpárkány felett a rizalit fonott-díszes attikával záródik, középrészén kettős címerrel, álló feliratos táblával. A Chernel és Zmeskál családok címerei alatt az építetők neveinek kezdőbetűi: a „GC” és a „TZ” (Chernel György és felesége, Zmeskál Teréz), valamint az építés éve, 1809 olvasható. Az attikán kronosztikon felirat található az alábbi tartalommal: „*GaLLIs reDDIa PaCe ab Istro et Arabone reCeDentIbVs*”.

Az aláhúzott betűk aranyozottak, és ha azokat összeadjuk, megkapjuk a kastély építési évét: 1809.

3. A kúria kétszárnyú bejárati kapujának leírása és felújítás előtti állapota

A későbarokk épület bejárati ajtaja kiemelt történeti és műemléki értéket hordoz. Mérete 155×270 cm; felül félköríves, kőtokos ajtószervezettel rendelkezik. Szemöldökfáját, valamint a felette lévő, üvegezett, nap-sugaras üvegsztójú szerkezetét a kőtokhoz rögzítették. A külső oldalon, a félköríves üvegezett bevilágító előtt igényes kovácsolt vasrács található, növénymintákkal díszítve. Az ajtó kétszárnyú, középen felnyíló, külső oldalon keretbetét szerkezetű tölgyfa-, belső oldalon álló vörösfenyő deszka réteggel lett kialakítva. A szárnyak kovácsolt beütő alátámasztós hevederpántokon nyílnak, amelyeket a kőtokba rögzítettek.

1. ábra. A tömördi Chernel-kúria bejárati ajtajának nézeti rajzai. A nagyobb szerkezeti hiányok pirossal vannak jelölve (Forrás: Kóbor Zs. – Zágoni P., 2021.)

Az ajtószárnyakat a belső oldalra szerelt, kovácsoltvas alsó és felső rúdzár, kívül kovácsolt dobozzár zárta. A belső oldal tölgyflóder színezést kapott (amit később barna zománccfestékekkel fedtek el), kívül barna pigmentált olajozás volt az eredeti felületkezelés. A kapuszárnyak felülete erősen használt, kopott, több helyen csonkított, átalakított volt. Az igénybe vett helyeken az élek kitöredezettek, csorbultak voltak, a külső szemöldökfa alsó lábazata és felső fejezete utólag pótolta, igénytelen kialakítású. A dobozzár belső szerkezete szétesett, nem működött, borítólapja és kilincse elveszett. A belső oldalon a felső és az alsó rúdzár hiányzott, a lenyomatok alapján korábbi formája azonban jól kivehető volt. A kőtok több helyen erősen sérült, a kovácsoltvas pántok többsége a helyéről kimozdult. A vas hevederek felülete korrodált. Az ajtóbetétek több helyen megrepedtek, az illesztések a száradás miatt elváltak. A felső félköríves bevilágító szerkezete és a szemöldökfa rátét farkasfogai utólagos pótlások voltak.

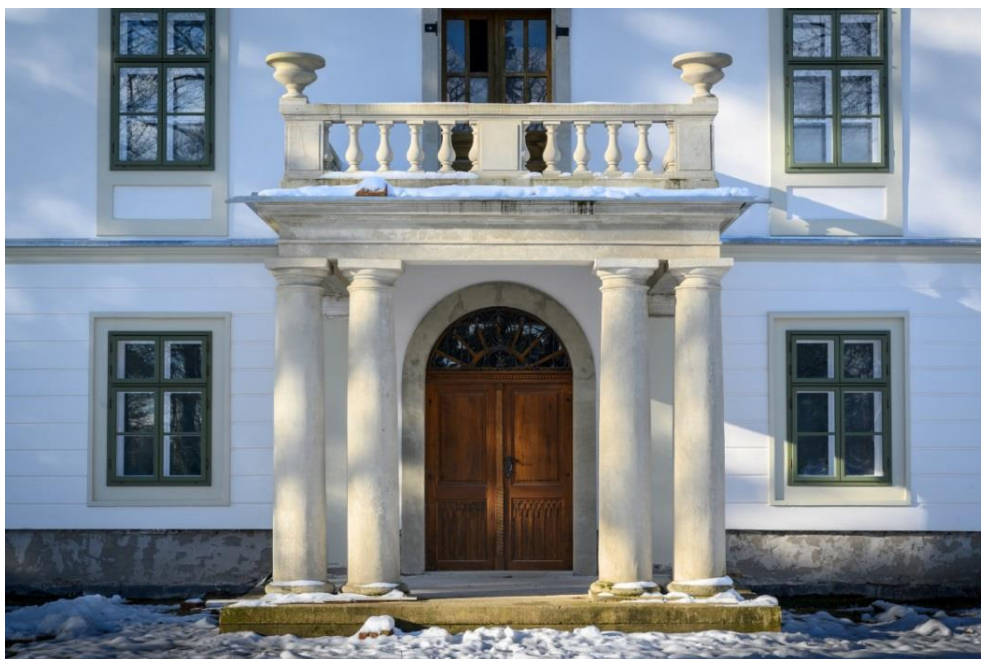
4. A kapu restaurálásának folyamata és eredménye

A restaurálás koncepciója a kapu helyreállításakor kettős volt. Egyrészt vissza kellett állítani az építéskori állapotát, az utólagosan pótolta elemek cseréjével, az eredeti felületképzések kialakításával. A másik szempont a kapu szigetelési tulajdonságainak javítása volt, amit új fa tok beépítésével lehetett megvalósítani. A korszerűsítés indoka az volt, hogy a sima kőfalcos kialakítás nem biztosított megfelelő légzárást az ajtó mögötti folyosónak, amit a tulajdonos a használatba vételt követően szeretne kifűteni.

A restaurátorok az ajtószerkezetet annak kibontása után a restaurátori műhelybe szállították, az utólagosan elhelyezett elemeket a szerkezetről eltávolították. A kapu felületét megtisztították alkálimentes festék lemaróval, majd finom szemcseméretű csiszolópapírral. A szemöldökfa belső oldalán tanúfelületként a teljes festékréteget megtartották.

A felületi hiányokat a hiány pontos formájához igazított, azonos szálirányú és szálsűrűségű, külső oldalon tölgyfa, belső oldalon fenyőfa elemekkel pótolta. A stagléc alsó lábazatát és felső fejezetét újragyártották. Az új kiegészítéseket erezetstrukturálás után illesztették be a környezetükbe, majd retusálták megfelelő színű pácokkal. A tölgy felületeket portalanítás és zsirtalanítás után a hagyományos olajozás helyett olajbázisú vastaglazúrral kezelték. A belső festett fenyő ajtószárny oldalak újrafestése a külső tölgyfa felülethez igazított színű, olajbázisú festékkel történt.

Az eredeti kovácsoltvas dobozzárt szétszerelték, ahol kellett, megerősítették, majd átzsírozták. A hiányzó kilincset és dob lapot korhűen kovácsolással rekonstruálták. Az eredeti vas elemeket fémkefékkel tisztították, a teljes vasfelületet rozsdáátalakítóval passzíválták. A vasszerkezetek felületi védelmét egykomponensű alapozó- és fedőfestékkel biztosították. A félköríves felülvilágító 4 mm vastagságú Low-E bevonatú üvegezést kapott. A visszaépítés során az új tokszerkezetet tokrögzítő csavarokkal rögzítették, amire a hevederpántos ajtólapokat ráakasztották.

3. ábra. A bejárati kapu és környezetének helyreállítás utáni állapota
(Forrás: Rombai Péter, 2023.)

5. Összegzés

A tömördi Chernel-kúria bejárati kapujának szakszerű helyreállítását nem asztalosok, hanem farestaurátorok végezték, akik mind a faszerkezetek, mind a veretek felújítása, kiegészítése terén nagy tapasztalattal és szaktudással rendelkeztek. Munkájuk eredményeképpen az egykori elhanyagolt állapotú, a folyamatos karbantartás hiánya mi-

att kopott, csonkított és hiányos műemléki bejárati ajtó példa értékűen megújult, kiegészült. A kívül tölgyfa szerkezetű, belső oldalon vörösfenyő anyagú ajtó a beépített tokszerkezettel most már megfelelően zár, eredeti funkcióját pedig reményeink szerint még hosszú ideig ellátja majd.

Szerzői nyilatkozat

Tárkányi Sándor – szerző.

A 1-2. ábrák megjelentetése az alkotók engedélyével történt.

Referenciák

- Ikfalvi D. V. (szerk.), 1990. *Magyarország műemlékjegyzéke I-II*. Budapest: Országos Műemléki Felügyelőség. 1217.
- OMF Távlati terv, Vizsgálati anyag, 1959. Vas VI. 82. kötet.
- C. Harrach E., Kiss Gy., 1984. *Vasi műemlékek – településtörténet, építészettörténet, művelődéstörténet*. Szombathely: Vas megyei Tanács. 467.
- Virág Zs., 2004. Vas megye kastélyai és kúriái. Budapest: Fo-Rom Invest Kft. 288-290.
- Kóbor Zs., Zágoni P., 2021. *Tömörd, Chernel kastély farestaurátori szakvélemény és terv, bejárati és emeleti szobaajtó*. Szombathely: kézirat.
- Kóbor Zs., Zágoni P., 2022. *Tömörd, Chernel kastély farestaurátori dokumentáció, bejárati és emeleti szobaajtó*. Szombathely: kézirat.
- Tárkányi S., 2019. *Tömörd, Fő u. 13. (24/1 hrsz.) volt Chernel-kastély tetőfelújítása örökségvédelmi hatósági tervdokumentáció*. Sopron: kézirat.

Restoration of the entrance gate of the Chernel mansion in Tömörd

Abstract

A former castle stood on the site of the Chernel mansion in Tömörd in the 18th century. In 1809, György Chernel (VII.) built a new residence in the Copf style, retaining and expanding part of the old castle. The rear wings of the previously U-shaped building were demolished in the 1930s. After nationalization, it was used as a village cultural center, and its renovation began in 1983, when a ceramic workshop and exhibition hall were created in the building. In 2017, its central cornice and carved attic collapsed. In 2019, it was taken into private hands, and then its professional renovation began, as part of which its original entrance gate – made of oak on the outside and larch on the inside – was professionally restored with the involvement of wood restorers.

Keywords: Tömörd, Chernel, copf, mansion, gate, restoration, monument, Sustainable cities and communities